

A szerző e tanulmányával nagy szolgálatot tett a néprajzi tudomány népszerűsítésének. A szöveget kísérő illusztrációkat is jól választotta ki, természetesen a Néprajzi Múzeum óriási anyagából, melynek jó része saját gyűjtésének eredménye. Kívánatos volna, ha szerző ugyanezt a tárgykört egy nagyobb önálló műben ismertetné, amelyet sok, részben színes képpel lehetne díszíteni. Idegen nyelvekre lefordítva elsőrangú propagandaanyag lenne ez a könyv. Hisz tudjuk, hogy milyen keresett cikk ma, különösen angol nyelvterületen, a magyar népművészet.

Cs. S. K.

KÉRDÉSEK.

57. kérdés. Ugy hallottam, hogy az Alföldön ismeretes ez a tájszó: *visszanéző* (főnév). E tájszó Őcsődön lenne divatos a közlő szerint. Mivel nem vagyok biztos ezen adat hitelességében, azt szeretném tudni, hogy mit is jelent ez a szó és még használják-e másfelé.

58. kérdés. A *csúszik* igének milyen származékai élnek a népnyelvben? Mit jelentenek ezek? Fontos lenne nemcsak a jelentés megadása, hanem a hangulat és körülmény megjelölése is, amiben a *csúszik* igét és származékait használják.

Ny. A.

FELELETEK.

Felelet a 49. kérdésre. A debreceni nyelvjárásban a *csihés* vagy *csillyés* szó századok óta közhasználatban van. Eredete a *csihe* szó, mely alatt a debreceni gazda és általában a földműves ember kisebb csomó szénát, szalmát, csutkát (tengeri szár) aprított fát, felvágott tuskót ért. Olyan kis csomót, amelyet egy egylovas, legfeljebb kétlovas gyenge szekérre felrakhat és a vásárra fuvarozhat. A mennyiség két-három mázsa lehet, de ez szerenként változik. A népnyelv megkülönböztet *kis csihe*, *nagy csihe*, közepes mennyiségű *jó csihe* szénát, vagy szalmát. Ren-

desen akkor becsülik meg, mikor már szekérre rakták, ámde a legelső szekér után a maradék kazlat is megbecsülik: „lehet még benne öt kis csihe széna“ — becsülméri a vevő a mennyiséget. „Van abba hat nagy csihe széna is!“ — állítja az eladó.

Aki a szénát megveszi és így kis mennyiségben a piacra szállítja és eladja, *csihés* a neve. Szegény emberek ezek, akik különösen télen takarmánykupeckedésel foglalkoznak, vagy fát aprítanak kinn az erdőkön és azokat beszállítván a vásárba pár krajcárt keresnek és abból élnek. Sok becsületük nincsen, először mért

szegények, másodszer mert nagyon sokan közülük visszaélnék a vevő bizalmával. Azt mondják, hogy szemre sem takarmányt, sem tüzelőanyagot nem érdemes tőlük venni, mert *felszínelik* (a szép darabokat, vagy a jobb takarmányt felül rakják) és *fel-szálalják* (az árút úgy rakják, hogy felakadjon egymástól és nagy üres közök legyenek belül a szekérben, ahol a vevő nem látja). Mióta meg mázsára kell árulniok, a homoki csihések közül nem egy úgy igyekszik nyeresz-kedni, hogy a száraz széna közé homokot hány az úton, hogy a súlya nagyobb legyen. Azt is mondják, hogy a zöld lucernát áruló csihés vízzel megöntözi a szekéren levő lucernát, hogy súlyosabb legyen. Én ilyeneket nem láttam, de elég szavahihető emberektől hallottam.

A régi debreceni összeírásban többször és nagy számmal szerepelnek a *csillyés*-ek. Így az 1714-i összeírásban a négy magy uccában 59 csihés van. A XVIII-ik század végétől kezdve a csihés mint foglalkozás nincs a városi könyvekben és összeírásokban számontartva és ma sem képeznek külön foglalkozási ágat, jobbára szegény földművesek, bérlők, fuvarosok és a kupeckedést alkalmilag üzik.

Még azt kell megemlítenem, hogy a csihés szóból egy állandóan használt ige is van, ez pedig a *csihéz*, melyet *becsihéz*, *elcsihéz* összetételben használnák. Gyakran lehet hallani: „ez is szegény ember, két rossz lovával *csihézi* a más színáját!”

Ecsédi István.

Feleletek a 34. kérdésre.

Sík amnyi, mint 'csúszós'.

Jászberény. *Kepets Imre.*

Jákóhalmán és környékén *sík*-ot a csik szó helyett használják. Csikos kendő helyett úgy mondják, hogy *sikos* kendő.

Jákóhalma. *Lukácsi Imre.*

A mocsaras helyen lévő száraz terület a *tisztás*.

Szentlőrinc-káta. *Turza Pál.*

Tóalmáson és környékén a szőlőben lévő irtást nevezik *tisztásnak*.

Tóalmás. *Jenes Miklós.*

A *síkság* szó nálunk nem használatos. Arra a helyre, amelyen kiemelkedés nincs, azt mondják, hogy *tágasság*. A *tisztás* az erdőnek azt a részét jelenti, ahol fa nincs. A *térhely* helyett nálunk azt mondják, hogy *tágasság*, vagyis férnek. *Térség* ugyanazt jelenti, mint a *tágasság*.

Jászberény. *Torma Gyula.*

Sík = legelő. *Síkság*, ahol nincs hegy vagy domb. *Térhely* = üres hely, ahova valamiből csak egy fér. *Térség* = ahol nincs fa vagy ház. *Tisztás* = erdőben levő füves terület.

Zsámbok. *Lakos Ferenc.*

Sík = csik; *sikos* = csikos. Pl. „A *sikos* ruhádat vedd fel”. *Tisztás* = irtás az erdőben.

Jászberény. *Torma Lehel.*

Sík-nak nevezzük az egyenletes földet. *Térhely*nek nevezzük azt a földet, amelyet nem szántamak föl. *Tisztás* alatt értjük, ha valahol a nádas között van egy fűrdőhely.

Jászberény. *Vida József.*

Sík = síma. *Térhely* = udvar.

Jákóhalma. *Mollier Ágnes.*

Jászberényben és környékén a *sík* szó rendes köznyelvi jelentésén kívül 'piszkosat' is jelent. Ezt a kifejezést ebben az értelemben csakis ruhaneműre használják. A *síkság* szó ugyanott 'bélhuratot' is jelent.

Jászberény. *Ehrlich Vilma.*

Síkságnak az olyan területet hívják, amelyen nincsen semmi kiemelkedés. Ahol az ucca kiszélesedik, azt a helyet *térségnek* nevezük. *Tisztásnak* azt a területet mondják, ahol egy kis füves terület a házak között nem épült be.

Jászberény. *Köpecsi Béla.*

Pegyverneken, mikor a Tisza vizéből a hínárt kitisztítják, a kitisztított részre mondják hogy *tisztás*.

Jászberény. *Bede György.*

Arra a helyre mondják, hogy *térhely*, ahol a vásárt tartják.

Jászberény. *Bóna Péter.*

Sík = kisebb lapos terület. *Síkság* = nagyobb lapos terület. A *térhely* szót itt nem használják. *Térség* = piac vagy vásártér, avagy a városban lévő terek. *Tisztás* a vízinövényekkel benőtt tónak az a része, ahol növény nem nő.

Kunszentmiklós. *Baky Lajos.*

Térhely jelentése a nép nyelvén 'pást'.

Jászberény határa.

Hagyó György.

Tisztás: ha a búza között kevés a konkoly és nagy a szeme a búzának.

Jászberény. *Kepets Imre.*

Sík = egyenes felületű föld, víz. *Tisztás* = erdőben fátlan hely.

Keeskemét. *Garzó Béla.*

Sík = lapos hely. *Síkság* = nagyobb alacsony terület. *Térhely*, *térség* = pást. *Tisztás* = az erdőben kiirtott hely:

Jászberény. *Simon Béla.*

Térség = pást. *Tisztás* = irtás, vagy fátlan terület az erdőben.

Jászberény. *Halász Béla.*

Térség: piactér, amely nincs kiövezve.

Jászberény. *Nagy Dezső.*

Sík a talaj símaságát jelenti. *Síkság* = nagykiterjedésű füves terület. A *térhely* szót nem használják. *Térség* a faluban az uccák összefutása következtében keletkezett kisebb-nagyobb tér. *Tisztás* olyan hely, ahol csak fű van. Másképpen mező, vagy pázsit.

Jászfákóhalma. *Révfy Imre.*

Feleletek a 35. kérdésre.

Izmos: E szó az erős, erőteljes jelentésén kívül az ácsmesterségben nagy ritkán használatos, amikor a kidöntött fából gerendát faragnak. A zsinór csapás nyomán faragott és a bárdal símára dolgozott gerenda végére állva szemmértékkel állapítja meg az ács, ahol még „izmos“ a faragott gerenda, az az itt-ott púpos; tehát még azokat le kell faragni.

Kiskunhalas.

Nagy Szeder István.

Izmos = piszkos, maszatos. A kisgyerekeknek nem tiszta, hanem izmos a lába. „De izmos az arcod, márt nem mosod meg?“ (Kiskunfélegyháza, Csongrád).

Kiskunfélegyháza.

Takács Béla.

„*Izmos* vas“ = nem kalapálható. „*Izmos* hús“ = nehezen fővő, kemény.

Püspökladány. *Koós Róza.*